

Atf için / for cited: Türelî, B. (2021). Sofular Köyü (Aksu/Isparta) Düz Dokumaları ve Kompozisyon Analizleri. *Journal of Vocational and Social Sciences of Turkey*, Yıl: 3, Sayı: 5, Nisan 2021, s.13-30.

SOFULAR KÖYÜ (AKSU/ISPARTA) DÜZ DOKUMALARI ve KOMPOZİSYON ANALİZLERİ*

Erhan TÜRELİ**

ÖZET

Isparta ili XIX. yy' dan başlayarak günümüze kadar önemli bir halıcılık merkezi olmuştur. Isparta il ilçe ve köylerinde özellikle kış aylarında dokumacılık yapılmıştır. Yörük kültürünün devam ettiği Aksu ilçesi Sofular köyü de, düz dokumaları ile adını duyuran önemli bir dokuma merkezlerinden biridir. Bu nedenle araştırma alanı olarak seçilmiştir. Araştırma, geçmişten günümüze gelebilen düz dokumaları tespit etmek, belgelemek teknik ve kompozisyon özelliklerini belirlemek amacıyla yapılmıştır. Araştırma ve incelemeler sonucunda Sofular köyünde günümüze gelebilen 40 adet düz dokuma tespit edilmiştir. Ancak bu çalışmada 14 örneğe yer verilmiştir. Araştırmada, yöreye ait bu düz dokumaların günümüzdeki durumu, dokuma tekniği, kullanılan araç ve gereçler, teknik özellikleri ile renk, motif ve desen özelliklerinin yer aldığı bir katalog oluşturulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sofular, Dokuma, Cicim, Zili

JEL Sınıflandırma Kodları: Z10, Z19

SOFULAR VILLAGE (AKSU / ISPARTA) FLAT TEXTURES AND COMPOSITION ANALYSIS

ABSTRACT

Isparta has been an important carpet weaving center since XIX.yy. Sofular village of Aksu district, where Yoruk culture continues, is one of the important weaving centers that make its name known with its plain weaving. For this reason, it has been chosen as a research area. The research has been designed in order to identify, illustrate, and determine the technical and compositional properties of flat weaves from past to present. In the provinces, districts and villages of Isparta, weaving was done especially in winter. As a result of the researches and examinations, 40 flat weaves were found in the village of Sofular. However, 14 of them were included in this study. In the research, a catalog was created that includes the current situation, weaving technique, tools and materials used, technical features, color, motif and pattern features of these plain weavings belonging to the region.

Keywords: Sofular, Eaving, Cicim, Zili

JEL Classification Codes: Z10, Z19

* Bu çalışma 2018 yılında Prof.Dr. Filiz Nurhan ÖLMEZ danışmanlığında tamamlanan "Sütçüler, Aksu (Isparta) Düz Dokumaları ve Bireysel Desen Uygulamaları" başlıklı sanatta yeterlilik tezinden türetilmiştir.

** Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknik Bilimler Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, Öğr.Gör.Dr., erhantureli@isparta.edu.tr

GİRİŞ

Deniz seviyesinden 1200 metre yükseklikteki Sofular köyünün güneyinde Ergenligöz, Kocaarık (tarihi bir yer, değirmene su götürülmüş, adı oradan kalmıştır), Kızılcaören, Akçaşar mah. (Aksu merkeze bağlı), Güpbelen Harmanı, Asar taşı (Roma döneminde Bademli şehri olarak geçer, badem buralarda çokmuş), Küçük asar, Fıgıla gediği (Yılanlı-Yan arık), Doğusunda Akpınar taşı (köyün içme suyu oradan getiriliyor), Büyük sivri taşı, Arpa taşı, Kuzeyinde Kocakartallı taşı (eskiden orada kartal çoktu, Kelağa harmanı (Kocakartallı ve Kelağa harmanı arası yörüklerin yaylaya gittiği (mezar gediği ve eski yörük mezarları var) (Tuzdaş 2005:78). Sofular Köyü Isparta'ya 60 km, Aksu İlçesine 8 km. mesafede doğal güzelliklere sahip şirin küçük bir köydür. Köyün nüfusu, 2020 yılı verilerine göre 256 kişidir¹. Isparta bölgesi Sofular köyü Oğuz Türkmenleri'nin Bozok kolunun, Avşar boyu'nun Honamlı boyu (Görar 2020:4) ve Karaçakal aşiretindedir. Karaçakal yörüklerinin Rakka, Erzurum, Kars, Çıldır, Aydın, Antalya, Kütahya ve Isparta ilinde de Yalvaç, Şarkikaraağaç ve Eğirdir ilçelerinin çevresindeki köylerde yaşadıkları tespit edilmiştir. Eski belge ve kaynaklarda Karaçakal yörüklerinin Türkmen Yörükân kolunda olduğu bildirilmektedir(Tuzdaş 2005:75).

Sofular adı, köy içerisinde var olduğuna inandıkları sofulardan gelmiştir. Köyde obaların gelip geçerken dilekte buldukları, adaklar adadıkları taşlar bulunurdu. Zamanla adaklarının gerçekleştiğini görenler o taşların Sofuların mezarı olduğuna inanmışlar. Herkesin köyde, sahiplendiği bir sofusu varmış. Daha sonra o bölgede yerleşik hayata geçenler bu köye Sofular adını vermiştir. (Tuzdaş 2005:78).

Sofular köyünde yaşayanların “yörük” ve yaşadıkları bölgeninde dağlık olması nedeniyle düz dokumacılık yaygın olarak yapılmıştır. Bölgede dokumacılık ekonomik amaçla yapılmamıştır. Besledikleri hayvanların yün ve kıllarını değerlendirmek için dokuma yapmış, çorap örmüş, dokudukları dokumalardan çadır yapmış ve böylece ihtiyaçlarını da karşılamışlardır.

2018 yılında Sofular köyünde yapılan araştırma ve incelemelerde 40 dokuma tespit edilmiştir. Bunların 17 adedi kilim, 18 adedi cicim ve 5 adedi ise zili tekniğiyle dokunmuştur. Dokumalarda kullanılan malzemeler çoğunlukla yün (%68,75), keçi kılı (%21,25) ve az miktarda pamuktan (%10) oluşmaktadır. Dokumacılığın yaygın olduğu dönemlerde dokumalarda kullanılan çözü ve atkı iplerinin hazır olarak alındığı, ipleri bazı dokuyucuların boyasız satın aldıkları ve kendileri boyadıkları ifade edilmiştir. Boyar madde olarak aktarda satılan kimyasal toz boyalar ve doğal boyalar kullanılmıştır. Dokumalarda kullanılan renkleri, yıllardır alışıla gelen ve tecrübe ile geliştirdikleri yöntemleri kullanarak elde etmişlerdir. Tokat, Çorum ve Merzifon'dan sonra Anadolu'da önemli boya merkezlerinden olan Isparta'da, tüccar köylüye cehri ve kök boyası gibi boyar maddeleri dağıtarak dokumacılığı bu bölgede teşvik etmiştir. 1861-1863 yılları arasında Isparta Kaymakamlığı yapan Çerkes Ali Necip Bey döneminde Cehri yetiştirilmesi teşvik edilmiştir(Geç, Göçmen:568).

SOFULAR KÖYÜ DÜZ DOKUMALARI KATALOĞU

Kilim iki iplik sistemine dayanarak yapılan, tersi ve düzü bulunmayan çözülerin atkılar tarafından tamamen gizlendiği atkı yüzü havsız dokumalardır. Hammaddesi genellikle koyun yünü, keçi kılı, deve yünü, pamuktur (Deniz, 2000:79). Hammaddesi çoğunlukla yün ve kıl olan havsız ve kabarık olmayan, çözü ve atkı iplikleri kullanılarak yapılan, tersi ve düzü aynı olan düz dokumalardır. Yaygılar arasında en fazla kullanılan, çözülerin atkılar tarafından gizlendiği atkı yüzü dokumalardır. Kilim dokumalar yer sergisi (yaygı), duvar örtüsü (duvar kilimi), yük örtüsü, perde, yastık gibi ürünlerde daha çok görülmektedir (Acar 1975:19, Acar 1982:47, Anonim 1993:76, Çelik 2004:119, Deniz 1998:16, Deniz 2000:57, Onuk vd 2003: 17-18, Ölçer 1988:17, Soysaldı 2009:27).

Cicim, kilim ve bezayağı dokumalardaki gibi atkı ve çözü ipliklerinin yanı sıra üçüncü desen ipliklerinin kullanıldığı bir dokuma türüdür. Ayrıca cicim dokumalar, tek yüzü, düz yüzeyinde

¹ <https://www.nufusune.com/15846-ispata-aksu-sofular-koy-nufusu>

motifler varken, ters yüzeyinde sarmadan kalan iplikler mevcuttur. Cicim dokuması, bazen iki dokuyucu tarafından yapılmaktadır. Biri yaygının önüne otururken diğeri de tersine oturarak dokuma yapmaktadır. Çünkü cicim dokumalarında dokumanın asıl yüzü dokuyucuya göre ters kısmıdır. Ayrıca ipleri kolayca takip etmek amacıyla cicimler yaygının tersinden dokunmaktadır. Çoğunlukla hammaddesi yündür. Cicim dokumada motifler sarma işlemi gibidir. Motiflerde genellikle çapraz ve dikey çizgiler kullanılırken, eşit sarma ve atlamalarla meydana gelmektedir. Motifler, dokuma yüzeyinde sanki sonradan işlenmiş duygusu vermektedir. Daha çok heybe, yastık, çuval, torba ve yer yaygısı olarak dokunan cicim dokumalar vardır (Acar 1975:28, Acar 1982:55, Anonim 1993:90, Deniz 1998:26, Deniz 1998: 17, Durul 1977:29, Kırzioğlu 2001:11, Ölçer 1988:18, Soysaldı 2009:93).

Zili dokumalar özellikle sık motifli cicim dokumalarla karıştırılmakla birlikte, aslında tamamen cicim dokumalardan farklılık göstermektedir. Zili dokumalarda da cicim dokumalardaki gibi atkı, çözgü ipliklerinin yanında motifleri elde etmek için üçüncü desen ipliği kullanılmaktadır. Cicim tekniğinin aksine zili tekniği kolay bir tekniktir. Cicim dokumalarda desen iplikleri, desenlerin konturlarını oluşturmak için yukarıya doğru atılırken, zili dokumalarda ise desen iplikleri motiflerin içini doldurmaktadır. Ayrıca zili dokumalarda desen iplikleri üç veya beş bir üstten, bir alttan geçerek bir boydan bir boya kendi alanlarında giderler ve tüm zemin boyunca 2-1, 3-1 veya 5-1 atlamalarla doldurulmaktadır. Birinci sıranın sonunda atkı ipliği iki sıra atılmaktadır. İkinci sırada tekrar desen iplikleri atlamalarla boydan boya doldurulmaktadır. İki sıra atkı atılmasından dolayı da daha sağlam olmaktadır. (Acar 1975:35, Acar 1982:61, Anonim 1993:100, Deniz 1998:18, Durul 1977:29, Hull vd. 1993:48, Kırzioğlu 2001:15, Ölçer 1988:18, Soysaldı 2009:108).

Şekil 1. Yaygı ve Alan Yüzey Şeması

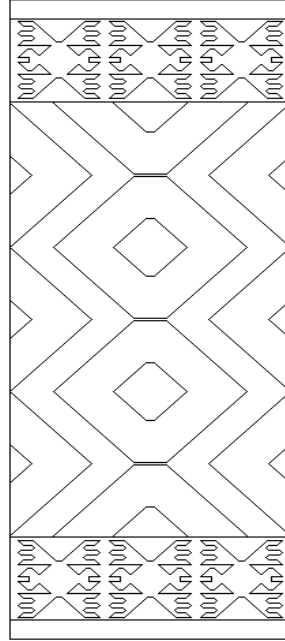
Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii.

Dokuma Tipi	: Yaygı
Dokuma Tekniği	: Kilim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)

* ERBEK G. “Anatolians Kilims I-II”, Döner Sermaye İşletmeleri Müdürlüğü, Ankara, 1995

Boyut	: 1,32 X 2,50 m
Malzeme	: Atkı : Yün Çözü : Yün
Yaşı (Yıl)	: 40
Renkler	: Beyaz, kırmızı, mor, yeşil, sarı, kahverengi, siyah, mavi
Kompozisyon	: Kilim tekniğiyle dokunmuş olan yaygının orta zemini 26 adet altıgene bölünmüştür. Her bir altıgenin içerisinde ikişer kurtağzı (Şekil 1b) motifi bulunmaktadır. Altıgenlerin uçlarının birleşmesi neticesinde oluşan dar ve uzun altıgenlerin içerisine yıldız (Şekil 1c) ve akrep (Şekil 1a) motifleri yerleştirilmiştir. Dokumanın sağında ve solunda tarak motiflerinden oluşturulmuş suyolu bulunmaktadır.

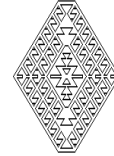
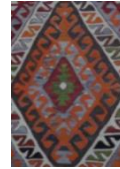
Şekil 2. Yaygı ve Alan Yüzey Şeması

Şekil. 2a Çengel/Çakmak*

Şekil. 2b Suyolu*

Şekil. 2c Canavar ayağı*

Şekil. 2d Suyolu*

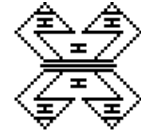
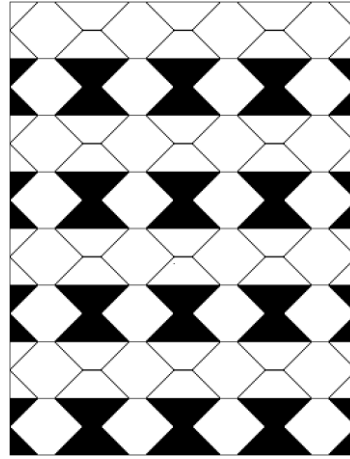
Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii.

Dokuma Tipi	: Yaygı
Dokuma Tekniği	: Kilim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)

*ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Boyut	: 0,86 X 2,14 m
Malzeme	: Atkı : Yün Çözüğü : Yün
Yaşı (Yıl)	: 40
Renkler	: Beyaz, kırmızı, mor, yeşil, sarı, siyah, mavi, turuncu.
Kompozisyon	: Kilim tekniğinde dokunmuş olan yaygının orta zemininde iki yarım iki tam altıgen göbek bulunmaktadır. Altıgenlerin ortasında yıldız (Şekil 2c), yıldızın çevresinde iki sıra canavar ayağı (Şekil 2b) motifleri yerleştirilmiştir. Altıgen göbeğin en dış kısmına ise çengel (Şekil 2a) motifleri yerleştirilmiştir. Altta ve üstte olmak üzere iki bordürün içerisine kuş motifleri bulunmaktadır.

Şekil 3. Yaygı ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 3a. Koçboynuzu*

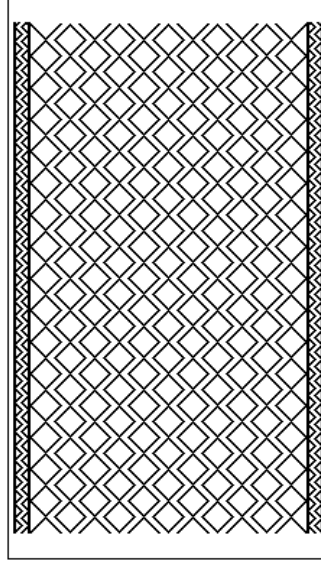
Şekil 3b. Bukağı*

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Cami.

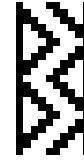
Dokuma Tipi	: Yaygı
Dokuma Tekniği	: Kilim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 1,61 X 2,50 m
Malzeme	: Atkı : Yün Çözüğü : Kıl
Yaşı (Yıl)	: 50
Renkler	: Fıstık yeşil, patlıcan moru, turuncu, açık kırmızı, sarı, beyaz, koyu yeşil, siyah
Kompozisyon	: Kilim tekniğinde dokunmuş olan dokuma çift kanattır. Kenarsuyu olan dokuma sekiz şeritten oluşmaktadır. Şeritlerde altıgenler içerisine koçboynuzları (Şekil 3a) ve bukağı (Şekil 3b) motifleri yerleştirilmiştir.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 4. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 4a. Göz*

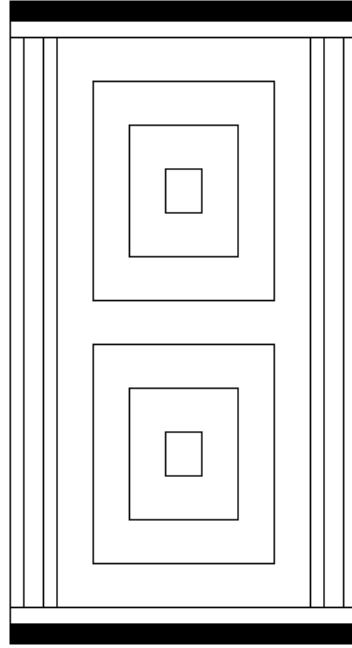
Şekil 4b. Suyolu*

Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Cami.

- Dokuma Tipi** : Namazlık
Dokuma Tekniği : Cicim
Bulunduğu Yer : Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi : Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut : 0,67 X 1,23
Malzeme : Atkı (Desen İpliği) : Yün
Zemin Atkısı : Yün
Çözüğü : Yün
Yaşı (Yıl) : 45
Renkler : Turuncu, mor, fıstık yeşil, gri, bordo, beyaz
Kompozisyon : Cicim tekniğiyle dokunmuş olan düz dokumanın sağ ve solunda zikzaklardan oluşturulmuş suyolları (Şekil.4b) bulunmaktadır. Orta zemin ise diyagonal şekilde yerleştirilmiş göz (Şekil.4a) motiflerinden oluşmaktadır.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 5. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 5a. Koçboynuzu*

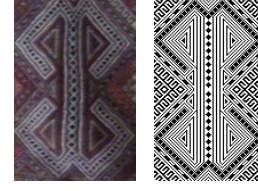
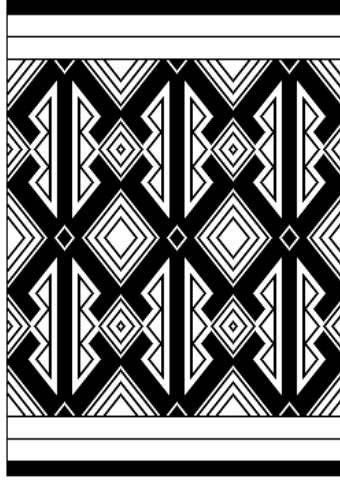
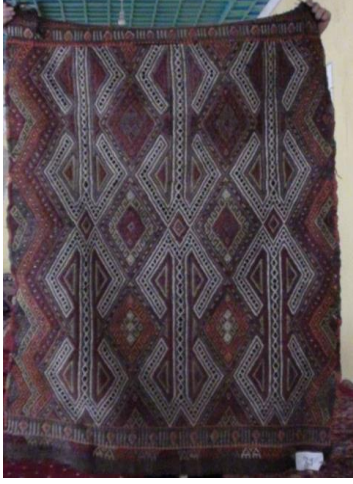
Şekil 5b Saçbağı*

Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Cami.

Dokuma Tipi	: Namazlık
Dokuma Tekniği	: Cicim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,74 X 1,19 m
Malzeme	: Atkı (Desen İpliği) : Yün Zemin Atkısı : Yün Çözü : Yün
Yaşı (Yıl)	: 45
Renkler	: Açık mavi, sarı, turuncu, beyaz, siyah
Kompozisyon	: Cicim tekniğinde dokunmuştur. Orta zemine saçbağı (Şekil. 5b) motifleri yerleştirilmiştir. Sağ ve sol bordürlerde koçboynuzu (Şekil. 5a) kullanılmıştır. Alt ve üst bordürlerde ise küpe motifleri bulunmaktadır.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 6. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 6a. Koçboynuzu*

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

Dokuma Tipi	: Namazlık (Namazlağ)
Dokuma Tekniği	: Zili-Cicim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,93 X 1,45 m
Malzeme	: Atkı (Desen İpliği) : Yün Zemin Atkısı : Kıl Çözüğü : Kıl
Yaşı (Yıl)	: 45
Renkler	: Beyaz, açık sarı, siyah, bordo, miski
Kompozisyon	: İpler kökboya ve kimyasal boyalarla boyanmıştır. Goçboynuzlu (koçboynuzlu) (Şekil 6a) namazlağ, namazlık veya boynuzlu namazlağ olarak bilinen dokuma en çok tercih edilen yapıtlardandır. (Kodal-Genç,31)

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 7. Yaygı ve Alan Yüzey Şeması

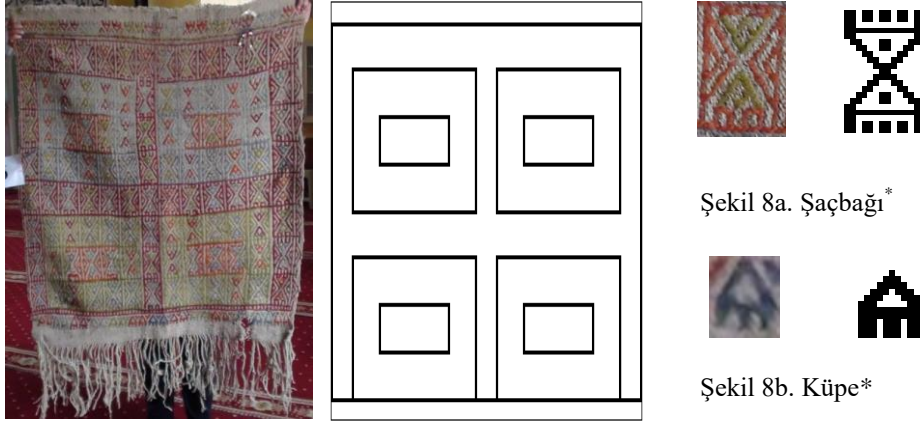

Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

- Dokuma Tipi** : Yaygı
- Dokuma Tekniği** : Kilim
- Bulunduğu Yer** : Aksu/ Sofular Köyü
- Alındığı Kişi** : Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
- Boyut** : 1,14 X 2,78 m
- Malzeme** : Atkı : Yün
Çözü : Yün
- Yaşı (Yıl)** : 45
- Renkler** : Turuncu, sarı, açık mavi, bordo, fıstık yeşil, kahverengi, beyaz
- Kompozisyon** : Kilim tekniği ile dokunmuştur. Bordürlerde sandık (Şekil 7c.) motifleri içerisine yerleştirilmiş koçboynuzu motifleri kullanılmıştır. İç zeminde ise bereket (Şekil 7a.) (Şekil 7b.) formları içerisine yerleştirilmiş kurtağzı motifleri ve altgenler içerisine yerleştirilmiş küpe motifleri bulunmaktadır.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 8. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

- Dokuma Tipi** : Namazlık
- Dokuma Tekniği** : Cicim
- Bulunduğu Yer** : Aksu/ Sofular Köyü
- Alındığı Kişi** : Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
- Boyut** : 0,98 X 1,15 m
- Malzeme** : Atkı (Desen İpliği) : Yün
- Zemin Atkısı : Pamuk
- Çözüğü : Pamuk
- Yaşı (Yıl)** : 35
- Renkler** : Mor, turuncu, bordo, mavi, beyaz, yeşil
- Kompozisyon** : Cicim tekniğinde dokunmuştur. Orta zemine saçbağı (Şekil 8a) motifleri, baş ve son kısımlarında küpe (Şekil 8b) motifleri yerleştirilmiş, dörtgen kompozisyonlardan oluşturulmuştur.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 9. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

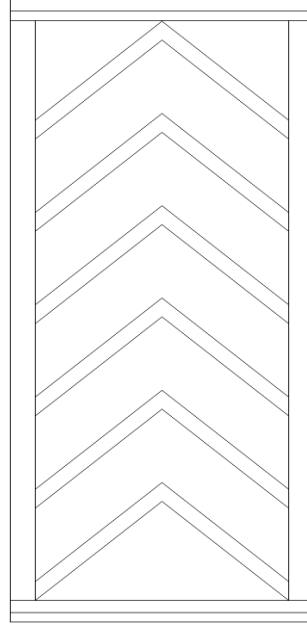

Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Cami

Dokuma Tipi	: Namazlık
Dokuma Tekniği	: Zili+Cicim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,81 X 1,51
Malzeme	: Atkı (Desen İpliği) : Yün Zemin Atkısı : Pamuk Çözüğü : Pamuk
Yaşı (Yıl)	: 35
Renkler	: Turkuaz, turuncu, kahverengi, mavi, beyaz, kırmızı
Kompozisyon	: Cicim tekniği ile dokunmuştur. Alt ve üst bordürler de koçboynuzu (Şekil 9a) ve küpe (Şekil 8b) motifleri kullanılmıştır. Orta zemin ise baklava şeklindeki bereket (Şekil 9c) ve küpe (Şekil 9b) motiflerinden oluşturulmuştur.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 10. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 10a. Turna katarı*

Şekil 10b. Koçboynuzu*

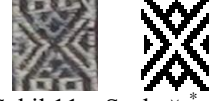
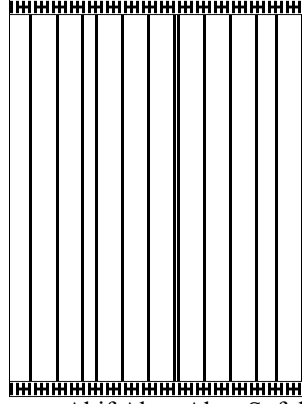
Şekil 10c Küpe*

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

Dokuma Tipi	: Namazlık
Dokuma Tekniği	: Zili+Cicim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,71 X 1,54 m
Malzeme	: Atkı (Desen İpliği) : Yün Zemin Atkısı : Kıl Çözüğü : Kıl
Yaşı (Yıl)	: 40
Renkler	: Beyaz, mor, kırmızı, turuncu, turkuaz, koyu kahverengi
Kompozisyon	: Zili ve cicim tekniğiyle dokunmuştur. Alt ve üst bordürlerde, elibelinde ve küpe (Şekil 10c) motifleri yer almaktadır. Bordürler koçbonuzu (Şekil 10b) motiflerinden oluşturulmuştur. Orta zeminde ise elibelinde motiflerinden oluşturulmuş turna katarı (Şekil 10a) kompozisyonu bulunmaktadır.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Şekil 11. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 11a. Saçbağı*

Şekil 11b. Tarak*

Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

Dokuma Tipi : Namazlık

Dokuma Tekniği : Zili-cicim

Bulunduğu Yer : Aksu/ Sofular Köyü

Alındığı Kişi : Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)

Boyut : 0,57 X 1,16 m

Malzeme : Atkı (Desen İpliği) : Yün

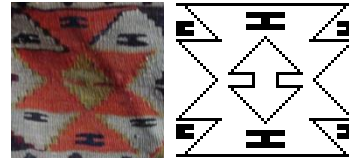
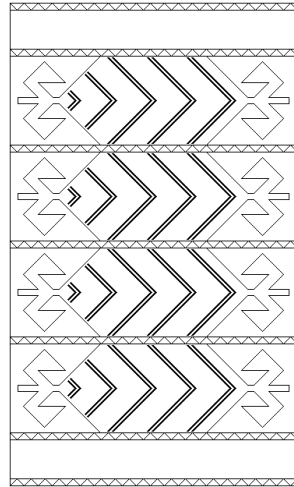
Zemin Atkısı : Kıl Çözüğü : Kıl

Yaşı (Yıl) : 45

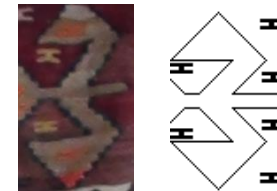
Renkler : Siyah, beyaz, turuncu, kırmızı, açık mavi

Kompozisyon : Cicim ve zili tekniğiyle dokunmuştur. Zeminde saçbağı (Şekil 11a.) motifleri dokumanın başında sonunda tarak (Şekil 11b.) motiflerinden oluşturulmuş bordürler yerleştirilmiştir.

Şekil 12. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 12a. Yıldız*

Şekil 12b. Koçboynuzu*

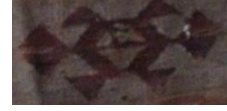
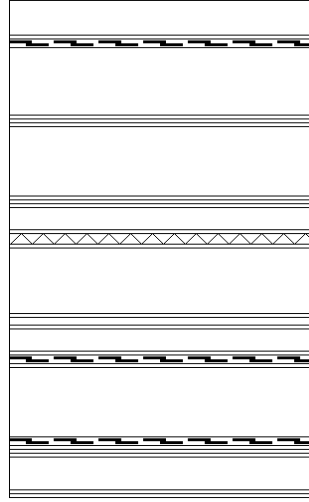
Kaynak: Türeli, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Dokuma Tipi	: Namazlık
Dokuma Tekniği	: Kilim-cicim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,76 X 1,45
Malzeme	: Atkı : Yün Çözü : Kıl
Yaşı (Yıl)	: 55
Renkler	: Bordo, turuncu, sarı, lacivert, sütlü kahve, koyu kahverengi, beyaz
Kompozisyon	: Kilim ve cicim tekniği ile dokunmuştur. Dokumada bordür bulunmamaktadır. Boyuna altı eşit bölümden oluşmaktadır. Bölümler arasında ince sular bulunmaktadır. Baştaki ve sondaki bölümde yıldız motifleri (Şekil 12a.) ve aralarında bukağı motifleri yer almaktadır. Diğer dört bölümde ise koçboynuzu (Şekil 12b.) motiflerinden oluşturulmuş kompozisyonlar içerisinde tarak motifleri yerleştirilmiştir.

Şekil 13. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 13a. Bereket*

Şekil 13b. Canavar Ayağı*

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Camii

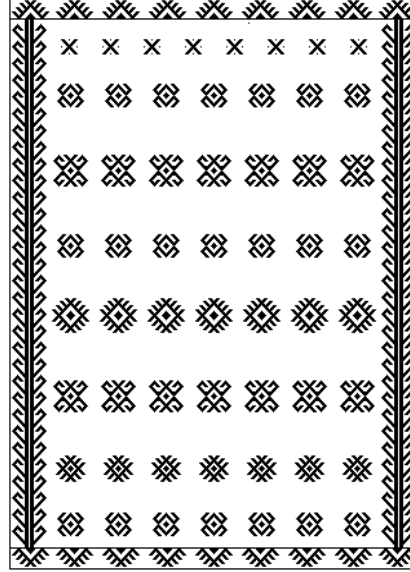
Dokuma Tipi	: Namazlık
Dokuma Tekniği	: Kilim
Bulunduğu Yer	: Aksu/ Sofular Köyü
Alındığı Kişi	: Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)
Boyut	: 0,69 X 1,59 m
Malzeme	: Atkı : Yün Çözü : Yün
Yaşı (Yıl)	: 50

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

Renkler : Bordo, beyaz, açık mavi, turuncu

Kompozisyon : Kilim tekniği ile dokunmuştur. Enine sekiz adet şeritten oluşturulmuştur. Şeritlerin üçünde bereket (Şekil 13a) motifi kullanılmıştır. Diğer üçünde hiç motif kullanılmamış boş bırakılmıştır. İki tanesinde ise canavar ayağı (Şekil 13b) motifi kullanılmıştır. Şeritlerin arasına ince sular yerleştirilmiştir.

Şekil 14. Namazlık ve Alan Yüzey Şeması

Şekil 14a. Kurmağa*

Şekil 14b. Göz*

Şekil 14c. Pıtrak*

Kaynak: Türel, (2018), Muhammet Akif Akan Aksu Sofular Köyü Cami

Dokuma Tipi : Namazlık

Dokuma Tekniği : Cicim

Bulunduğu Yer : Aksu/ Sofular Köyü

Alındığı Kişi : Muhammet Akif Akan (Sofular Camii imamı)

Boyut : 0,66 X 1,48

Malzeme Boyut : 0,67 X 1,23

Malzeme : Atkı (Desen İpliği) : Yün

Zemin Atkısı : Yün

Çözü : Kıl

Yaşı (Yıl) : 50

Renkler : Turuncu, petrol mavisi, kırmızı, kırmızı, sütlü kahve

Kompozisyon : Cicim tekniği ile dokunmuştur. Sağ ve solda hayatağacı motifi yer almaktadır. Alt ve üstte ise yarım pıtrak motifleri yan yana kullanılmıştır. İç zeminde ise bir sıra göz, üç sıra kaplumbağa (Şekil 14a), iki sıra göz (Şekil 14b) ve üç sıra pıtrak (Şekil 14c) motifi kullanılmıştır.

* ERBEK G. "Anatolians Kilims I-II", Ankara, 1995

SONUÇ

Tablo 1: Sofular köyünde tespit edilen düz dokumaların tiplerinin sayılarına göre yüzdelik oranları

	Dokuma sayısı	Dokuma Yüzdeleri
Kilim	17	%42.5
Cicim	18	%45
Zili	5	%12.5
Genel Toplam	40	100

Tablo 2: Sofular köyünde tespit edilen dokumaların dokuma teknikleri ve kullanım amaçlarına göre sayıları

	Namazlık	Yaygı	
Kilim	10	7	17
Cicim	13	5	18
Zili	5	-	6
Genel Toplam	22	18	40

Çizelge 3: Sofular köyünde tespit edilen düz dokumaların atkı ipliği cinsi

Atkı İpliği Lif Cinsi	Sayı	Yüzde
Yün	30	75
Keçi Kılı	8	20
Pamuk	2	5
Toplam	40	100

Tablo 4: Sofular köyünde tespit edilen düz dokumaların çözgü ipliği cinsi

Çözgü İpliği Lif Cinsi	Sayı	Yüzde
Yün	26	65
Keçi Kılı	9	22.5
Pamuk	5	12.5
Toplam	40	100

Araştırma, Isparta ili Aksu ilçesi Sofular köyünde geçmişten günümüze gelebilen düz dokumaları tespit etmek, resimlemek, teknik ve kompozisyon özelliklerini belirlemek amacıyla kurgulanmıştır. Köyde yapılan inceleme ve yaşlı ve ileri gelenleri ile yapılan görüşmelerde dokumacılığın uzun yıllar yapıldığı ancak günümüze gelindiğinde genç nüfusun şehre göç etmesi, ekonomik ve sosyolojik koşullar nedeniyle artık yapılmadığı tespit edilmiştir. Geçmişten günümüze gelebilen dokumaların da özellikle farklı şehirlerden gelen tüccarlara satıldığı veya ucuz makine halı ve kilimleri ile değiştirildiği bilgilerine ulaşılmıştır.

Araştırmada, günümüze gelebilen farklı teknik (kilim, zili ve cicim), motif ve kompozisyon (koç boynuzu, bukağı, elibelinde...) özelliğine sahip 40 adet dokuma bulunmuştur. Bu dokumaların bu güne kadar yok olmamasının nedeni camilerde bulunmasıdır. Camilere, *ölümlük-dirimlik** adı altında bağışlandığı sonraları da bu dokumaların camilere gelir elde etmek amacıyla köylüye satıldığı tespit edilmiştir. Mevcuttaki dokumalarında camilerin saklama koşullarına uygun olmaması nedeniyle yıprandığı ya da insan eliyle yok edildiği verilerine ulaşılmıştır. Geçmişte kullanılan tezgâhlar da sökülerek çürümeye terkedilmiştir.

Araştırmada yörede ulaşılabilen düz dokumalardan bir katalog oluşturulmuştur. Bu katalog ile yörede bulunan dokumalar kayıt altına alınmıştır. Araştırma, bundan sonra yapılacak çalışmalara kaynak teşkil edecek niteliktedir. Bu araştırma sayesinde gelecek kuşaklara dokumalar kültürel miras olarak aktarılmış olacaktır.

* **Ölümlük-dirimlik:** Ölüm döşeğinde, ağır hasta yatarken kimseye muhtaç olmamak için elde tutulan (para, mal) (TDK Sözlüğü), buradaki anlamı cenaze camiye giderken tabut üzerine konan dokumadır.

KAYNAKÇA

- ACAR, B. (1975). Kilim ve Düz Dokuma Yaygıları, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi:3, Apa Ofset Basımevi, İstanbul.
- ACAR, B. B. (1982). Kilim, Cicim, Zili, Sumak Türk Düz Dokuma Yaygıları, Eren Yayınları No:3, İstanbul.
- ANONİM (1993). Türk El Sanatları, Kültür Bakanlığı Halk Kültürlerini Araştırma ve Geliştirme Genel Müdürlüğü Yayınları:202, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.
- ÇELİK, Ü. (2004). Fethiye'deki Eldirekli Göçebe Yörükler ve Eldirek Kilimleri, Ay Yayınları, s:261, İzmir.
- DENİZ, B. (1998). Ayvacık (Çanakale) Yöresi Düz Dokuma Yaygıları (Kilim Cicim-Zili), Atatürk Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları No:169, Ankara.
- DENİZ, B. (2000). Türk Dünyasında Halı ve Düz Dokuma Yaygıları, Atatürk Kültür Merkezi Yayını No:215, Ankara.
- DURUL, Y. (1977). Yörük Kilimleri Niğde Yöresi, Ak Yayınları Türk Süsleme Sanatları Serisi: 6, İstanbul.
- ERBEK, G. (1995) "Anatolians Kilims I-II", Döner Sermaye İşletmeleri Müdürlüğü, Ankara.
- HULL, A. ve J.L. WYHOWSKA. (1993). Kilim, Thames&Hudson Ltd, London.
- GÖRAR, G. (2020). "Yörük Kültürü", Isparta Çevresi Yörük Kültürü, Editör: Mustafa GENÇ, Süleyman Demirel Üniversitesi Yayınları/Yayın No: 108.
- KIRZIOĞLU (G), N. (2001). Altaylar'dan Tunaboyu'na Türk Dünyası'nda Ortak Yanışlar (Motifler), 1. Baskı, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları No:2753, Ankara.
- KODAL, T., GENÇ, M. (2019) . Sarıkeçili Yörük Dokumalarının Renk Kontrastlıkları Açısından Tasarım Kurgusunun İncelemesi, SDÜ ART-E Güzel Sanatlar Dergisi, Aralık'19 Cilt:12 Özel Sayı, Isparta, ISSN 1308-2698.
- GENÇ, G., GÖÇMEN, M. (2015). 19. Ve 20.Yüzyıllara Ait Hamid Sancağı Kadı Sicillerinde Yer Alan Dokuma Ve Boyar Maddelerle İlgili Kayıtlar, <https://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/GEN%c3%87-Mustafa-G%c3%96%c3%87MEN-Muammer-19.-VE-20.Y%c3%9cZYILLARA-A%c4%b0T-HAM%c4%b0D-SANCA%c4%9eI-KADI-S%c4%b0C%c4%b0LLER%c4%b0NDE-YER-ALAN-DOKUMA-VE-BOYAR-MADDELERLE-%c4%b0LG%c4%b0L%c4%b0-KAYITLAR.pdf>
- ONUİK, T. ve F. H. AKPINARLI. (2003). Şanlıurfa Karakeçili Kilimleri, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları No:295, Ankara.
- ÖLÇER, N. (1988). Türk ve İslâm Eserleri Müzesi Kilimler, Eren Yayıncılık ve Kitapçılık Ltd. Şti, İstanbul.
- SOYSALDI, A. (2009). Düz Dokuma Teknikleri ve Teknik Desen Çizimleri, T.C. Başbakanlık Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Kültür Merkezi Yayını:379, Ankara.
- TUZDAŞ A.H. (2005). "Günümüzde Isparta'da Yaşayan Yörüklerin Siyasi Ve Kültür Tarihleri", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- TDK Sözlüğü: <https://kelimeler.gen.tr/olumluk-dirimlik-nedir-ne-demek-241472>
- TÜİK Nüfus : <https://www.nufusune.com/15846-isparta-aksu-sofular-koy-nufusu>

KAYNAK KİŞİLER:

- AKAN, (A) A. "Isparta İli Aksu İlçesi Kirkitli Dokumaları" konulu görüşme. Sofular Köyü, Aksu, Isparta.
- ARMAĞAN, M. "Isparta İli Aksu İlçesi Kirkitli Dokumaları" konulu görüşme. Sofular Köyü

SOFULAR VILLAGE (AKSU / ISPARTA) FLAT TEXTURES AND COMPOSITION ANALYSIS

EXTENDED ABSTRACT

In today's business world, the ability of businesses to survive, increase their performance and remain competitive depends on their ability to adapt to constantly changing environmental conditions. Because the demands and expectations of businesses change due to the changes that have occurred. "Innovation" is one of the tools that businesses can use in meeting these changing demands and expectations. Therefore, businesses can adapt to the change in question and respond to the demands only when they are innovative.

The innovation process is an information-intensive process and is based on human intelligence and creativity. In the organizational context, the main source of new ideas and knowledge production is intellectual capital. Employees and employee behavior are main source of innovation activities for all organizations.

With innovation becoming an important factor for businesses, many businesses feel the need to innovate and need employees who engage in innovative business behavior. On the other hand innovative business behavior covers non-routine behaviors such as developing, adopting and implementing new ideas. The fact that innovation is not only an idea but also an application highlights the importance of employees who will implement this application. In this respect, innovative business behavior has a complex feature in this respect, since it is a difficult process to reveal the potential of employees and try to put them into practice. Because of its nature, human beings mostly approach or avoid differences and innovations cautiously. However, in order to exhibit innovative business behaviors, it is important to evaluate the organizational structure and the positive organizational behavior of the employees. At this point, the concepts of organizational support and work engagement, which have responses such as being attracted to work, work enthusiasm, integration with work, and dedication to work come to the fore. It is thought that the employee will know that she/he will be supported by the organization under all conditions, that she/he will identify with the organization and behave positively and avoid behaviors that will harm the organization. As a matter of fact, it has been supported by research that employees who perceive support from the organization they are a member of are positively affected by both engaging in and engaging in innovative business behavior.

The purpose of the study is to determine the situational mediating role of work engagement in the relationship between organizational support perception and innovative work behavior. This research which is quantitatively designed has been carried out on the employees of companies affiliated to Technopolis. In the research, sample selection method was used with convenience sampling method. In this context, an electronic questionnaire was applied to employees who accepted to participate in the study between December 2020 and January 2021, and 223 valid questionnaires were included in the analysis. IBM SPSS and AMOS programs were used in the analysis of the collected data. In this context, confirmatory factor analysis (CFA) to test the structural validity of each variable and reliability analysis to determine the internal consistency were performed. Later, descriptive statistical analyzes were performed for the research variables and correlation analysis was performed to determine the relationship between variables. The hypotheses of the study were determined by regression analysis based on the bootstrap technique.

As a result of the correlation analysis, positive and medium power level relationships between variables were determined. As a result of the regression analysis conducted to test the hypotheses, the perception of organizational support was determined as the predictor of both innovative work behavior and work engagement. Another result obtained from the regression analysis; is that being engaged to work predicts innovative work behavior. In other words, employees who are dedicated, passionate and attracted to their work are more likely to engage in innovative business behavior. The last result obtained from the regression analysis was about the intermediary role. As a result of the analysis made in this direction, it was determined that work engagement was a mediating role in the relationship between the perception of organizational support and innovative work behavior. Therefore, the results obtained showed that the perception of organizational support affects innovative business behavior both directly and through work engagement. Based on this result, it can be said that not only the perception of organizational support is sufficient for employees to exhibit innovative business behavior, but also their work engagement in the job.